

ERVARING OM COLLECTIEF VAN TE PROFITEREN

Veilig sporten, pilots in gemeenten

Tekst: **Sandra van Maanen**

Iedereen moet met plezier binnen de veilige omgeving van de sportvereniging kunnen sporten en bewegen. Dat is zo logisch als wat, maar geen realiteit. Onbedoeld, onbewust en soms misschien zelfs met een reden loopt het bij clubs soms anders. Tot frustratie van betrokkenen, maar ook van gemeenten. Die zien met lede ogen toe dat het clubs aan kennis, vaardigheden, heldere afspraken en vastgelegd beleid rond veiligheid ontbreekt.

Om veiligheid binnen de sport handen en voeten te geven, krijgen gemeenten ondersteuning vanuit het Nationaal Sportakkoord, binnen het deelakkoord 'Positieve Sportcultuur'. Het thema veiligheid en positieve sportcultuur vormt geen loze ambitie. Om die reden onderzoekt het lectoraat Sportpedagogiek aan de Hogeschool Windesheim in Zwolle (lector Nicolette Schipper-van Veldhoven) in de praktijk hoe gemeenten verenigingen kunnen helpen.

Het onderzoeksprogramma Kids First bekijkt hoe sportclubs een pedagogisch sportklimaat kunnen bereiken, bijvoorbeeld door invoering van een hulpkader om een pedagogisch sportklimaat op clubniveau te realiseren. Het project wordt uitgevoerd bij acht voetbal- en hockeyverenigingen in vier gemeenten (Zwolle, Arnhem, Utrecht en Rotterdam) met sporters tussen de 12 en 15 jaar. Noviteit: de gebruikelijke methodiek van informatieverzameling met vragenlijsten wordt hier gecombineerd met nieuwe manieren zoals bewegingssensoren en social media. Aan het onderzoek werken ook de Hanzehogeschool Groningen, de Haagse Hogeschool, de universiteiten van Amsterdam en Leiden, het Mulier Instituut, Kennispraktijk, NOC*NSF, de KNHB en de KNVB mee.

Uiteindelijk moet pilotervaring, *learning by practice*, verenigingen helpen uit te groeien tot plekken waar op eerlijke en veilige wijze met elkaar wordt omgegaan, waar gedragsregels duidelijk én vastgelegd zijn, en waar kinderen zich ontwikkelen en positieve ondersteuning krijgen. Het moe-

ten ook verenigingen worden waar ouders zich er bewust van zijn dat aanmoedigen iets anders is dan volledig losgaan langs de lijn, wanneer kinderen of wedstrijdleiding niet de prestaties leveren die zij voor ogen hebben.

Johan Steenbergen, onderzoeker Kennispraktijk

Leren in de praktijk, later samen profiteren van de uitkomsten; dat is ook wat Johan Steenbergen, onderzoeker van Kennispraktijk en binnen het onderzoeksprogramma Kids First verantwoordelijk voor de 'kennisbenutting', beoogt. Hij bemoeit zich inmiddels al 25 jaar met waarden en normen binnen de sport, je kunt het gerust zijn levensmissie noemen. "Door per gemeente twee verenigingen gedurende langere tijd te ondersteunen en te volgen, ontstaat een beeld van hoe het met de sportcultuur is

gesteld, hoe processen lopen. Wat werkt, maar ook: Wat niet? Een voorbeeld dat we tegenkwamen? Twee teams binnen een vereniging die onderling continu botsten. Door afspraken te maken, gedragsregels op te stellen en vervolgens te observeren wat er verandert, kun je lessen trekken. Werkzame principes komen bovendien, net als voorbeelden van hoe het vooral níet moet. Kennis helpt met het formuleren van antwoorden, de vertaling van ervaring naar de praktijk. Daar kunnen ook anderen van leren."

“Werkzame principes komen bovendien, net als voorbeelden van hoe het vooral níet moet”

Het onderzoek levert tegelijk verantwoordelijkheid op. De resultaten moeten uiteindelijk alle sportverenigingen houvast geven, maar ook nieuwe inzichten opleveren voor het sport- en beweegonderwijs. "Voor CIOS-studenten en als basis voor workshops, trainingen, cursussen en adviezen voor iedereen die binnen de vereniging actief is."

De rol van gemeenten blijkt cruciaal. Zij bieden via buurtsportcoaches of verenigings-

ondersteuners op verschillende onderdelen support aan sportverenigingen en kunnen zo invloed uitoefenen op de positieve sportcultuur binnen de clubs. Steenbergens plaatst wel een kanttekening. “Het werkt alleen als de gemeente eerst zelf stappen zet om lokale positieve sportcultuur tot beleidsniveau te formuleren en ook vast te leggen. Door beleid te borgen, daadwerkelijk te verankeren voor ten minste een periode van vier jaar, groeit de kans dat positieve sportcultuur meerjarig onder de aandacht staat. Pas dan kun je verenigingen in staat stellen om, eventueel met hulp van een gemeentelijk Sportbedrijf, buurtsportcoaches of verenigingsondersteuners, met de uitvoering aan de slag te gaan.”

Zijn gemeenten gretig om met de materie, dit thema dat al zo lang speelt, aan de slag te gaan? Steenbergens constateert wel degelijk een verschuiving in aandacht. “Waar de focus lange tijd lag op ‘iedereen moet kunnen meedoen’ en accommodatiebeleid, groeit nu de aandacht voor de wijze waarop de clubs sociale veiligheid organiseren. De gemeente Hogeveen maakte vorig jaar zelfs als eerste pedagogisch sportbeleid tot onderdeel van haar beleidsnota/uitvoeringsnota, waarbij veiligheid op wijkniveau tot en met de sportvereniging is vastgelegd.”

Austin van Gaal, beleidsmedewerker sport gemeente Nijmegen

Nijmegen is eager, wil veiligheid goed geregeld hebben

“Wil je dat iedereen zich prettig én thuis voelt bij de sportvereniging, dan moet je zaken aan de voorkant goed regelen”, zegt Austin van Gaal, beleidsmedewerker sport bij de gemeente Nijmegen. In zijn gemeente startten twee trajecten waarbij wordt onderzocht hoe sportplezier kan worden vergroot. “Sportplezier zien we als overall term: voor sportklimaat, positieve coaching

“De kern is dat ieder kind met plezier kan sporten, dat het kind centraal staat”

en inclusie. Iedereen moet zich welkom voelen.”

Nijmegen is eager, wil veiligheid goed geregeld hebben. “Niet omdat zich hier ten opzichte van andere gemeenten zo veel incidenten voordoen, maar vanuit ambities die we als gemeente en organisatie hebben. We beseffen goed dat de druk op verenigingen groot is, ze worden overvraagd, alleen al door de sport zelf. Daarom kiezen we voor een geclusterde aanpak. Rond het thema veiligheid wordt samengewerkt tussen verschillende partners in de sportsector. Zo ontstaat een concreet pakket aan ondersteuning, zoals de organisatie van een sportcafé waar verschillende workshops worden aangeboden. Rond positief coachen, discriminatie en LHBTI bijvoorbeeld. Verenigingen leren wat ze nodig hebben om een positief sportklimaat te organiseren. Voor deze trainingen nodigen we geregeld externe partijen uit, met expertise die we zelf niet hebben.”

De rol van de gemeente in het proces is duidelijk: Nijmegen peilt de behoefte bij verenigingen en agendeert thema's op gemeentelijk niveau, maar doet dit niet alleen. Van

Gaal: “We gaan hierover met afgevaardigden van clubs in gesprek, betrekken hen, zodat wij niet in de bekende valkuil stappen waarbij wij zenden en zij ontvangen of afwachten. Juist samen met de verenigingen kijken we waar behoefte aan is, bieden we ondersteuning en agenderen we.”

Bij Wildcats weet je waar je aan toe bent

Frans van de Geer, lid van bestuur van de 200 leden tellende basketbalvereniging Wildcats in Nijmegen, zit namens zijn vereniging in de Stuurgroep Sportplezier. Niet louter ten behoeve van de sfeer en veiligheid van zijn eigen club. “We proberen zo veel mogelijk verenigingen betrokken te krijgen bij het thema veilig sportklimaat en -daarmee onlosmakelijk verbonden – sportplezier voor iedereen. Door bijeenkomsten te organiseren over diversiteit (Hoe ga je als vereniging om met verschillende doelgroepen?) of bijvoorbeeld over seksuele intimidatie maak je duidelijk waar de club voor staat. Net zoals de standaardprocedure dat bij aanstelling van een nieuwe trainer of coach altijd een VOG moet worden aangevraagd. Ons kader (bestuur en trainers) volgde onlangs de online cursus Een beetje

Geert Geurken: “Sportpedagogiek moet verankerd worden”

Geert Geurken, strategisch adviseur sport en bewegen bij Sportbedrijf Arnhem, komt uit het sportonderwijs. Hij was ooit gymleeraar. Vreemd is zijn betrokkenheid bij het thema positief pedagogisch sportklimaat allerm minst. Geurken is lid van het lectoraat Sportpedagogiek aan Windesheim en draagt vanuit zijn werkplek Arnhem bij aan het ervaringsonderzoek. “Alles begint met plezier in sport”, zegt hij. “Plezier is de factor die uiteindelijk bepaalt of iemand blijft sporten.”

Plezier is echter niet waar de praktijk bij alle verenigingen om draait. “Wedstrijden, competitie, prestaties en medailles blijven het mantra bij veel verenigingen. Het verschuiven van die gewortelde ambities is nogal een traject, dat vraagt om een lange adem. Kijk maar naar wat er gebeurde met roken en alcohol. Het kostte jaren om rond die thema’s binnen de verenigingen verandering tot stand te brengen.”

Om sportplezier te vergroten wil Arnhem verenigingen sterker maken. “Meer mensen sporten, maar steeds minder doen dat in verenigingsverband. Waarom haken 13- en 14-jarigen af? Omdat ze het op de club niet langer leuk vinden, omdat de competitiegedreven sfeer en het aanbod hen niet langer aanstaan? Om plezier terug te winnen zetten we in op versterking, zowel binnen de opleidingen als bij de verenigingen. We hebben tegenwoordig een sportpedagoog die bij de clubs op bezoek gaat en vragen stelt over hoe zij tegen jeugdcultuur aankijken, waar winst te behalen is. Wil je als vereniging voor iedereen aantrekkelijk worden, dan heeft dat ook consequenties voor wie je als trainer of coach aanstelt, wat van hen wordt verwacht, wat ze moeten kunnen.”

Sportpedagogiek moet verankerd worden, vindt Geurken. “Op straatniveau, binnen het onderwijs, op wijkniveau én bij verenigingen. Eigenlijk in alle contexten waarin het kind beweegt. De kracht van sport benutten lukt beter wanneer we er samen de schou-

Bewegingswetenschapper Johan Steenbergen (1963) houdt zich al jaren bezig met sportonderzoek en de toepassing van onderzoek binnen verschillende contexten. Zijn onderzoek richt zich vooral op het beïnvloeden van (beweeg)gedrag, sportiviteit & respect en de wijze waarop lokaal sportbeleid handen en voeten kan worden gegeven. Vanuit zijn interesse in en kennis over organisatieontwikkeling en ondernemerschap helpt hij teams en organisaties in effectieve samenwerking en strategische keuzes. Hij ontwikkelt hiervoor maatwerktrainingen en is betrokken bij adviestrajecten.

ders onder zetten en we inzetten op meer pedagogische bekwaamheid binnen de sector sport en bewegen. De kern is dat ieder kind met plezier kan sporten, dat het kind centraal staat.”

Sportpedagoog Charissa van der Meulen

Jong is ze, pas 26. Toch helpt Charissa van der Meulen, afgestudeerd sportdeskundige en inmiddels werkzaam als sportpedagoog, behoorlijk wat sportverenigingen in de regio Arnhem in hun transformatie naar een veiliger, vriendelijker en vooral leuker sportklimaat. We bellen haar, om te horen hoe het kwam én gaat.

“Ik heb geluk gehad, mijn ouders gaven me de kans om alle sporten die me leuk leken zelf te ontdekken. Er werd nooit gezegd dat iets niet kon, er werd evenmin gepusht om te scoren, te winnen. Toen mijn vader ziek werd kreeg sporten een extra dimensie, het werd een leuke stimulans om met positieve dingen bezig te zijn.

Natuurlijk was het niet alleen maar leuk, ik heb ook situaties meegemaakt die niet bijdroegen aan mijn plezier in sport. Ik hockeyste, maar wilde dolgraag op voet-

opvoeder. Van trainers verwachten we meer dan dat ze pupillen een beetje leren dribbelen en vangen. Goed trainerschap heeft ook te maken met de wijze waarop trainingen worden aangeboden, hoe je met spelers die problemen hebben omgaat. Of met ouders die langs de lijn staan te schreeuwen.”

“Als vereniging zijn we transparant in waar we voor staan. Daarom vind je op onze website straks ook alle documenten over zaken die wij belangrijk vinden rond veilig sportklimaat. En in de sporthal hangt tijdens elke thuiswedstrijd een banner waarop duidelijk staat wat voor ons belangrijke waarden zijn.”

Geert Geurken, strategisch adviseur sport en bewegen Sportbedrijf Arnhem

Charissa van der Meulen, sportpedagoog

bal. Dat mocht, maar eenmaal binnen bij de Beuningse voetbalvereniging voelde ik me niet echt gezien. Alle energie ging zitten in het veroveren van mijn plekje bij, de naam zei al wat, de Beuningse Boys. Ik ben teruggekeerd naar mijn hockeyteam, maar daar was de sfeer op dat moment niet goed. De selectie van teams werd bepaald door ouders met geld. Een dorp verderop ben ik alsnog gaan voetballen, daar vond ik het plezier in sport weer terug. Het droeg zeker bij aan mijn motivatie vijf jaar geleden: ik wil dat ieder kind kan sporten met plezier.

Na mijn afstuderen aan de HAN ben ik aan de slag gegaan, als sportpedagoog. Als docent-assistent op de HAN leerde ik Geert Geurken van het Sportbedrijf Arnhem en zijn rol binnen het lectoraat van Winderheim al kennen. Hij heeft mij gevraagd verenigingen bewuster te maken van het sportklimaat dat ze bieden. Ik ben gaan kennismaken, daarna zijn we het gesprek aangegaan over wat veilig sportklimaat voor ze betekent. Vaak wordt fair play genoemd, maar veiligheid is zo veel meer. Fair play is een trede, alles begint met observeren, het creëren van bewustwording. Zijn trainers capabel genoeg, weten technisch coördinatoren wat er van hen wordt verwacht? Heeft de vereniging een vertrouwenspersoon?

Ik ben nu aan het werk bij een volleybalvereniging in de regio, een fusievereniging waar gebouwd wordt aan de nieuwe structuur. Alle aandacht gaat uit naar de selecties, niet naar het laagste team. Tijdens gesprekken met dit team kwam naar boven dat de trainer geregeld niet komt opdagen en dat zo'n beetje iedereen zich bemoeit met de voortgang en trainingen. Op een negatieve manier vooral, waardoor de ene na de andere pupil afhaakt of in ieder geval met een rotgevoel na afloop van de training naar huis gaat. Als buitenstaander kan ik het gesprek aangaan met de vereniging, vanuit die onafhankelijke positie kan ik kijken wat er loos is. Er komt nu een verandering op gang, het besef dringt door dat dit team wel degelijk aandacht verdient. De spelers beginnen er weer plezier in te krijgen.

Ik ben een van de eerste sportpedagogen in Nederland. Voor de HAN blog ik over mijn ervaringen. En onlangs ben ik geïnterviewd door *Sport & Strategie*, om te vertellen over mijn ervaringen bij de verenigingen die ik bezoek.”

“Plezier is de factor die uiteindelijk bepaalt of iemand blijft sporten”

Verder lezen...

Op het Visie & Beleidsplein op www.sportengemeenten.nl kunt u de volgende documenten downloaden:

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) (2018). Nationaal Sportakkoord: sport verenigt Nederland. Den Haag: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

Romijn, D., & Kalmthout, J. van (2018). VSK monitor 2018: voortgangsrapportage Actieplan 'naar een veiliger sportklimaat'. Utrecht: Mulier Instituut.

NOC*NSF (2019). Centrum Veilige Sport Nederland.

Bronkhorst, A., Kerk, J. van der, & Schipper-van Veldhoven, N.H.M.J. (2018). Een pedagogisch sportklimaat: het realiseren van een positieve clubcultuur. Bussum: Coutinho.